

Pritožbe zoper delo policistov – raziskava o zadovoljstvu pritožnikov s pritožbenim postopkom v letu 2012 ter novosti pritožbenega postopka

Gregor Hudrič, Maja Kuralt

Namen prispevka:

Namen prispevka je predstaviti novosti pritožbenega postopka zoper delo policistov, ki jih prinaša novi Zakon o nalogah in pooblastilih policije (v nadaljevanju: ZNPPol), ter predstaviti rezultate raziskave med državljani Republike Slovenije, ki so v letu 2012 vložili pritožbo zoper delo policistov.

Metodologija:

Empirični del prispevka temelji na raziskavi, letos opravljeni med pritožniki, ki so v letu 2012 podali pritožbo zoper delo policistov. Podatke smo obdelali s programom SPSS. V drugem delu prispevka so z uporabo primerjalne metode predstavljene novosti pritožbenega postopka, ki jih prinaša ZNPPol, ki se je pričel uporabljati 4. 5. 2013.

Ugotovitve:

V zaključku so predstavljeni rezultati zadovoljstva pritožnikov s pritožbenim postopkom, ki so v letu 2012 vložili pritožbo zoper delo policistov ter predstavljene novosti novo sprejete zakonodaje, ki to področje ureja.

Omejitve/uporabnost raziskave:

ZNPPol prinaša nekatere novosti v pritožbenem postopku, zlasti z namenom neodvisnega, nepristranskega in strokovnega preverjanja pritožb ter doslednega in sočasnega zagotavljanja vseh postopkovnih pravic pritožniku in policistu. Namen raziskave je bil ugotoviti zadovoljstvo pritožnikov s pritožbenimi postopki, izvedenimi v letu 2012 (po Zakonu o policiji, v nadaljevanju ZPol). Raziskavo bomo ponovili leta 2015 (za pritožbe, vložene v letu 2014) ter preverili, ali so uvedene spremembe dosegle pričakovane rezultate.

Uporabnost:

Uporabnost prispevka je zlasti v oceni zadovoljstva pritožnikov s pritožbenimi postopki po ZPol ter seznanitvi širše javnosti z novostmi pritožbenega postopka, ki jih prinaša ZNPPol.

Izvirnost:

Opravljen raziskava bo uporabljena za namene dodatnega izboljšanja pritožbenega postopka.

Ključne besede: policija, pritožba, pritožbeni postopek, pritožnik, državljanski nadzor

1 Uvod

V prispevku so z uporabo primerjalne metode predstavljene novosti pritožbenega postopka, ki jih prinaša Zakon o nalogah in pooblastilih policije (Uradni list RS, št. 15/13), ki se je začel uporabljati 4. 5. 2013 (v nadaljevanju: ZNPPol). V primerjavi s prejšnjo ureditvijo, ko je bil pritožbeni postopek na podlagi 28. člena Zakona o Policiji (Uradni list RS, št. 49/1998; v

nadaljevanju: ZPol), podrobneje opredeljen s Pravilnikom o reševanju pritožb (Uradni list RS, št. 1/04, 117/05 in 116/06), je postopek reševanja pritožb zoper delo policistov sedaj natančneje opredeljen na zakonski ravni.¹ Glede posameznih upravnih opravil ter pravil postopka, ki niso določena v ZNPPol, le-ta napotuje na smiselno uporabo določb zakona, ki ureja splošni upravni postopek.² Bistvena novost ureditve je v krepitvi vloge Ministrstva za notranje zadeve (v nadaljevanju: ministrstva) v odnosu do Policije. Ministrstvo postaja gospodar pritožbenega postopka, ne glede na to, da se pritožbe še vedno rešuje na dveh ravneh (v pomiritvenem postopku na prvi stopnji in pred senatom na drugi stopnji), saj je pristojno za celovito spremljanje in nadzor nad reševanjem pritožb.³

Aktivno vlogo ministrstva že v prvih fazah pritožbenega postopka nakazujejo tudi pristojnosti ministrstva in pooblastila pooblaščenec ministra. Ti usmerjajo in nadzirajo vodenje pritožbenega postopka do konca pomiritvenega postopka ter vzporedno spremljajo pritožbeni postopek in lahko prisostvujejo razgovoru s pritožnikom, policistom, pričami ali drugimi osebami, izvajanju posameznih dokazov ter pomiritvenemu postopku.⁴

Spremenjena je definicija pritožbe, ki loči med pisanji, ki se naj jih obravnava kot nestrinjanje z dejanjem ali opustitvijo dejanja policista pri opravljanju policijskih nalog, ki lahko pomeni kršitev človekovih pravic in temeljnih svoboščin, in pisanji, katerih vsebina ne izpolnjuje kriterijev pritožbe in se naj jih obravnava bodisi v prekrškovnem ali predkazenskem postopku, ali pa v skladu z Uredbo o upravnem poslovanju (zahteve za sodno varstvo in ugovori v prekrškovnem postopku, nestrinjanje z načinom in predpisanimi metodami dela policije).⁵ Podaljšan je tudi rok za vložitev pritožbe, in sicer na 45 dni. Pritožba se vložijo na ministrstvo. V kolikor pritožbo prejme policijska enota, jo mora nemudoma posredovati ministrstvu, ki nato z enoto uskladi način reševanja pritožbe. Natančno so določene sestavine pritožbe in primeri, ko se pritožbe ne obravnava.⁶ Opredeljeni so tudi možni predčasni zaključki pritožbenega postopka.⁷

ZNPPol v 145. členu natančno opredeljuje pogoje za imenovanje predstavnikov javnosti, ki sodelujejo na senatih in ureja njihovo morebitno predčasno razrešitev. Poleg tega novi Pravilnik o reševanju pritožb zoper delo policistov (Uradni list RS, št. 54/2013; v nadaljevanju: pravilnik) rešuje situacijo, ko v preteklih primerih na sejo senata zaradi različnih subjektivnih ali objektivnih okoliščin ni bilo mogoče povabiti predstavnika javnosti z območja, kjer je nastala kršitev. V teh primerih vodja senata ni smel vabiti predstavnika javnosti z drugega območja, kar je sedaj omogočeno.

Pravilnik opredeljuje tudi stroške postopka, obrazec službene izkaznice pooblaščenec ministra ter postopek za njeno izdajo. Natančneje tudi določa posamezna opravila v pritožbenem postopku.

V drugem delu prispevka so uporabljeni podatki pridobljeni v raziskavi, opravljeni v letošnjem letu 2013. Empirični del prispevka temelji na raziskavi, ki smo jo opravili na vzorcu anonimnih anketirancev, ki so se v letu 2012 vložile pritožbo zoper delo policistov. Pridobljeni podatki so bili obdelani v programu SPSS za obdelavo statističnih podatkov.

¹ 137. do 156. člen ZNPPol.

² 140. člen ZNPPol.

³ 2. odstavek 137. člena ZNPPol.

⁴ 144. člen ZNPPol.

⁵ 138. člen ZNPPol.

⁶ 146. člen ZNPPol.

⁷ 154. člen ZNPPol.

2 Bistvene novosti pritožbenega postopka

V nadaljevanju prispevka so bistvene novosti pritožbenega postopka natančneje opredeljene. ZNPPol postopek reševanja pritožb zoper delo policistov ureja v četrtem poglavju. Posamezni deli postopka reševanja pritožb so podrobneje opredeljen s pravilnikom.

Bistvena novost pritožbenega postopka je vloga ministrstva oziroma njegove notranje organizacijske enote – Sektorja za pritožbe zoper policijo Direktorata za policijo in druge varnostne naloge (v nadaljevanju: SPZP). SPZP je pristojen za celovito spremljanje in nadzor nad reševanjem pritožb, pri čemer je policija dolžna vsako pritožbo, ki jo prejme, takoj posredovati oziroma odstopiti v nadaljnje reševanje SPZP, ki v najkrajšem možnem času s policijsko enoto, v katero je razporejen policist, ki naj bi z dejanjem ali opustitvijo dejanja pri opravljanju policijskih nalog kršil pritožnikove človekove pravice ali temeljne svoboščine, uskladi način reševanja pritožbe.

Pristojnosti ministrstva in policije so jasno razmejene. Medtem, ko je policija pristojna zgolj za obravnavo pritožb v pomiritvenem postopku ter opravljanje posameznih drugih nalog v zvezi s pritožbenim postopkom, je ministrstvo pristojno za celovito spremljanje in nadzor nad reševanjem pritožb ter za obravnavo pritožb na senatih.

ZNPPol uvaja tudi novo definicijo pritožbe, ki se obravnava v pritožbenem postopku, in sicer je pritožba "nestrinjanje z dejanjem ali opustitvijo dejanja policista pri opravljanju policijskih nalog, ki lahko pomeni kršitev človekovih pravic ali temeljnih svoboščin", in ne postopek ali dejanja policista, ki niso bila storjena med opravljanjem policijskih nalog. Zakon posebej izpostavlja, da se v pritožbenem postopku ne morejo obravnavati ugovori ali zahteve za sodno varstvo v prekrškovnem postopku in različna pisanja, ki se nanašajo na nestrinjanje s predpisanimi metodami in načinom dela policije. Mnenje o tem, ali neko pisanje predstavlja pritožbo zoper delo policista, poda SPZP.

Za lažjo presojo, ali je podana morebitna kršitev človekovih pravic ali temeljnih svoboščin, se izhajajoč iz navedb v pritožbi upošteva zlasti *opustitev dejanja oz. neukrepanje policistov; uporaba prisilnih sredstev; uporaba drugih policijskih pooblastil ter komunikacija, ki se kaže v nedostojnem in nekorektnem odnosu.*

V pritožbenem postopku se ne ugotavlja odgovornost pritožnika za prekršek ali kaznivo dejanje, zato se pritožnik s pritožbo ne more izogniti kazenskemu ali prekrškovnemu postopku ter predpisanim sankcijam. Prav tako se ne ugotavlja disciplinske, odškodninske, prekrškovne ali kazenske odgovornosti policista. Ugotavljajo se okoliščine izvedbe policijskega postopka in uporaba policijskih pooblastil.

V preteklosti so se pogosto pojavljale dileme ravno v tem, katero pisanje je glede na presojo vsebine treba obravnavati kot pritožbo v smislu določil ZPol oz. ZNNPol. Avtorja ugotavljata, da je ena bistvenih sestavin pritožbe izražena volja pritožnika, da daje pritožbo zoper delo policista (4. odstavek 146. člena ZNPPol).

Tako na primer v primeru izjave kršitelja o dejstvih in okoliščinah prekrška, ki je sestavni del postopka o prekršku, ko je bil kršitelj o možnosti podaje izjave obveščen s strani prekrškovnega organa, volja pritožnika, da podaja pritožbo v smislu določil ZNPPol, praviloma ne more biti podana. Zato po mnenju avtorjev izjava kršiteljev o dejstvih in okoliščinah prekrška, kljub morebitnim pritožbenim očitkom, ni potrebno obravnavati v pritožbenem postopku v smislu določil ZNPPol, kar pa ne odvezuje vodje policijskih enot, da resničnost navedb kršiteljev ne bi

temeljito preverili in v primeru ugotovljenih nepravilnosti, ki niso predmet prekrškovnega postopka, ukrepali zoper policista v skladu s svojimi pristojnostmi.

Zahteve za sodno varstvo ali druga pisanja pa je potrebno presoјati po njihovi vsebini. V kolikor iz vsebine izhaja nestrinjanje pisca z dejanjem ali opustitvijo dejanja policista pri opravljanju policijskih nalog, ki lahko pomeni kršitev človekovih pravic ali temeljnih svoboščin in je izražena volja pisca, da se očitki obravnavajo tudi kot pritožba v skladu z določili ZNPPol, morajo biti taka pisanja obravnavana v postopku reševanja pritožbe.

Rok za vložitev pritožbe je 45 dni od dneva, ko naj bi policist z dejanjem ali opustitvijo dejanja pri opravljanju policijskih nalog pritožniku kršil človekove pravice ali temeljne svoboščine. Pri oceni, ali je pritožba pravočasna, se ne šteje več dneva oz. dejstva, ko naj bi pritožnik izvedel za domnevno kršitev, razen, če je očitno, da prej ni mogel vedeti za domnevno kršitev. V primeru nejasnosti se policijska enota posvetuje s SPZP.

Praviloma se pritožba vložī na ministrstvo, vložena je lahko pisno po pošti ali neposredno na ministrstvu ali policiji (policija nato pritožbo odstopi v nadaljnje reševanje na ministrstvo). Če je vložena neposredno (pritožnik pisno pritožbo na primer prinese na policijsko enoto), se pritožniku na njegovo zahtevo potrdi prejem pritožbe. Če je vložena ustno, se o tem sestavi zapisnik, ki ga podpiše pritožnik in oseba, ki je pritožbo sprejela. Pritožniku se izroči izvod zapisnika in se ga seznanī z nadaljnjim potekom pritožbenega postopka. Za pritožbo v elektronski obliki se šteje, da jo je vložila in podpisala oseba, ki je navedena kot podpisnik. V primeru pisno podane pritožbe SPZP v sedmih delovnih dneh po prejemu pritožbe, pošlje pritožniku informacijo o vrsti in nadaljnjem poteku pritožbenega postopka. Če je pritožba napisana v tujem jeziku, za prevod poskrbi SPZP.

V nasprotju s prejšnjo ureditvijo, pritožbo lahko vložijo tudi svojci, če menijo, da je oseba izgubila življenje zaradi posledic dejanja ali opustitve dejanja policista pri opravljanju policijskih nalog, ki pomenijo kršitev človekovih pravic ali svoboščin.

Če pritožba ni razumljiva ali ni popolna, zahtevo za dopolnitev pritožniku pošlje SPZP, če se pritožba obravnava na senatu, oziroma policijska enota, če se pritožba obravnava v pomiritvenem postopku⁸. Nadalje preizkus popolne pritožbe opravi pooblaščenec ministra, če se pritožba obravnava na senatu oz. vodja policijske enote, če gre za pomiritveni postopek.

V kolikor se pri preizkusu pritožbe ugotovi, da je izpolnjen kateri od pogojev iz 7. odstavka 146. člena ZNPPol (pritožnik pritožbe v roku ne popravi ali dopolni; ne gre za pritožbo po ZNPPol; je vložena prepozno; jo je vložila neupravičena oseba; o pritožbi je bilo v pritožbenem postopku že odločeno; je vsebina pritožbe zlonamerna ali se z njo zlorablja pritožbeni postopek; je zaradi pritožnikovega napada ali groženj za policista uveden ukrep za zagotavljanje varnosti ogroženih delavcev policije; je pritožnik pred uvedbo pritožbenega postopka odstopil od pritožbe s pisno ali ustno izjavo, ki se evidentira), SPZP pritožniku (in enoti v vednost) pošlje obvestilo o neobravnavi pritožbe.

Reševanje pritožb poteka na dveh stopnjah, in sicer na prvi stopnji v tako imenovanem pomiritvenem postopku, ki poteka v policijski enoti, v kateri naj bi bile z dejanjem ali opustitvijo dejanja policista pri opravljanju policijskih nalog kršene pritožnikove pravice ali temeljne svoboščine. Pooblaščenec ministra usmerja in nadzira potek pomiritvenega

⁸ Po 4. odstavku 146. člena ZNPPol.

postopka⁹. Pomiritveni postopek izvede vodja policijske enote, v katero je razporejen policist, zoper delo katerega je vložena pritožba ali drug pooblaščen uslužbenec policije¹⁰.

Pritožnika se na pomiritveni postopek vabi neposredno ustno, po telefonu ali po elektronski pošti. V pisnem vabilu mora biti opozorjen, da če se ne odzove vabilu in ne sporoči, da bo nadaljeval postopek, se njegov molk šteje za odstop od pritožbe.

Tudi policista, zoper katerega je vložena pritožba, je potrebno obvestiti o naroku na pomiritveni postopek. Njegova udeležba na pomiritvenem postopku je prostovoljna. Če se udeleži, se mu omogoči, da predstavi dejstva in dokaze v zvezi s pritožbo.

O pomiritvenem postopku se sestavi zapisnik (vsebina je določena v 2. odstavku 5. člena pravilnika). Vodja policijske enote mora temeljito predstaviti skladnost ravnanja policistov s predpisi v zvezi z vsakim pritožbenim razlogom posebej. Pritožniku je potrebno odgovoriti na vse navedbe oz. očitke zoper delo policistov. Poleg pritožbenih razlogov je v zapisniku potrebno navesti tudi kršene človekovih pravice in temeljne svoboščine.

Po izvedenem pomiritvenem postopku so torej možne štiri situacije:

- pritožnik se z ugotovitvami vodje policijske enote na pomiritvenem postopku strinja – s podpisom zapisnika je postopek končan. Vodja policijske enote zapisnik pošlje SPZP;
- pritožnik se z ugotovitvami vodje policijske enote ne strinja, vendar predlaga konec postopka, kar se navede v zapisnik – s podpisom zapisnika se pritožbeni postopek konča. Vodja policijske enote zapisnik pošlje SPZP;
- pritožnik se ne strinja s predstavljenimi ugotovitvami vodje policijske enote na pomiritvenem postopku – vodja policijske enote celoten spis takoj odstopi SPZP, ki vodi nadaljnji pritožbeni postopek - senat;
- pritožnik se ne udeleži pomiritvenega postopka in ne sporoči, da naj se postopek nadaljuje na senatu. Njegov molk šteje za odstop od pritožbe – vodja policijske enote celoten spis takoj odstopi na SPZP v nadaljnjo obravnavo (obvestilo pritožniku o končanju postopka).

Pritožba se obravnava na senatu, če pomiritveni postopek ni bil uspešno končan (razen po določilu 152/2. člena ZNPPol)¹¹ ali so podani posebni pogoji iz 4. odstavka 148. člena ZNPPol.¹² Gre za očitke hudih posegov v človekove pravice ali temeljne svoboščine, ko se pritožbo obravnava neposredno pred senatom (in ne najprej v pomiritvenem postopku), pri čemer ni nujno, da obstajajo razlogi za sum, da je policist s svojim dejanjem ali opustitvijo dejanja

⁹ 1. odstavek 4. člena pravilnika. Vodja policijske enote mora o kraju, datumu in uri pomiritvenega postopka obvestiti pooblaščenca ministra najmanj 5 delovnih dni pred njegovo izvedbo (po telefonu, e-pošti, ipd.).

¹⁰ Pred tem prouči vse razpoložljive dokumente, opravi razgovore z morebitnimi pričami in izvede vse, kar je potrebno, da se seznanj s policijskim postopkom, ki je predmet pritožbe. Preveriti mora vsa dejstva, ki so potrebna za ugotovitev dejanskega stanja ter po potrebi opraviti razgovor s policistom, zoper delo katerega je bila vložena pritožba, zlasti če policist ne pripravi pisne izjave o pritožbi.

¹¹ Senata se ne razpiše, če iz dokumentacije nesporno izhaja, da so bile okoliščine preverjene v zadostni meri in je dejansko stanje pravilno in popolno ugotovljeno ter nadaljnji postopek pred senatom ne bi pripeljal do drugačne odločitve. O tej odločitvi SPZP pritožnika seznanj s pisnim obvestilom, ki ga v vednost posreduje tudi enoti.

¹² Pritožba se obravnava neposredno pred senatom: če je bil v policijskem postopku, na katerega se pritožba nanaša, kdo hudo telesno poškodovan, posebno hudo telesno poškodovan ali je izgubil življenje; če se pritožba nanaša na policijski postopek, v katerem so bila prisilna sredstva uporabljena zoper več kot tri osebe in je nastala lahka telesna poškodba; če se pritožba nanaša na policijski postopek, v katerem je bilo uporabljeno strelno orožje; če so bili v policijskem postopku udeleženi otroci ali mladoletniki ali pripadniki narodnostnih ali etničnih skupnosti ali manjšin ali drugih ranljivih skupin (očitki v pritožbi se morajo nanašati na nepravilnosti, ki naj bi nastale zaradi pritožnikove pripadnosti narodnosti ali etnične skupnosti ali manjšini); če so v pritožbi navedene trditve o mučenju, krutem, nečloveškem ali ponižujočem ravnanju ali kaznovanju; če je pritožba vložena zoper vodje policijskih enot ali vodje notranjih organizacijskih enot policije; če se obravnava pritožba tujca, ki ne prebiva na območju Republike Slovenije; v drugih primerih očitkov hudega posega v človekove pravice ali temeljne svoboščine.

izpolnil znake uradno pregonljivega kaznivega dejanja, kot je za pritožbe, obravnavane neposredno pred senatom, veljalo po prejšnji ureditvi.

Po proučitvi dokumentacije iz pomiritvenega postopka oz. poročila poročevalca vodja senata razpiše sejo senata. Če oceni, da je za razjasnitev dejanskega stanja potrebno dodatno preveriti posamezna dejstva in izvesti nove dokaze, lahko od poročevalca zahteva izvedbo dodatnih aktivnosti ali ukrepov in dopolnitev poročila (2. odstavek 6. člena pravilnika). Lahko pa se določi tudi dodatnega ali drugega poročevalca.

Pritožniku in policistu, zoper katerega je vložena pritožba, se skupaj z vabilom na sejo senata pošlje poročilo o ugotovitvah v zvezi s pritožbo. V roku 5 delovnih dni lahko podata pripombe k poročilu in nove dokaze in dejstva v zvezi z navedbami v pritožbi, ki se bodo obravnavale na seji senata. Drugo dokumentacijo si lahko pogledata pri vodji senata ali poročevalcu.

V pritožbenem senatu sta tudi v skladu z novo ureditvijo, poleg vodje senata (pooblaščenec ministra), dva predstavnika zunanje javnosti. Imenovanje predstavnikov javnosti poteka na identičen način (s sklepom jih imenuje minister na predlog lokalnih skupnosti), medtem ko morajo kandidati po novem izpolnjevati z zakonom določene pogoje za imenovanje. Urejena je tudi njihova morebitna predčasna razrešitev.¹³

Senat je pristojen za ocenjevanje utemeljenosti pritožbe zoper delo policista. Seja senata poteka na območju policijske uprave, kjer naj bi kršitev nastala. Če je pritožnik tujec, se seja lahko izvede na sedežu SPZP. Na sejo so vabljeni pritožnik, policist, zoper katerega je vložena pritožba, pooblaščenec, poročevalec, priče, strokovnjaki in tolmači.

Poročevalec na seji predstavi poročilo o ugotovitvah v zvezi s pritožbo. Pritožnik in policist se lahko izrečeta o vsebini pritožbe in dejstvih v zvezi s pritožbo. O seji senata se piše zapisnik (vsebina zapisnika je določena v 2. odstavku 7. člena pravilnika). Odločitev senata je dokončna, postopek reševanja pritožbe se konča s pisnim odgovorom pritožniku, ki se mu ga vroči osebno, policistu pa po vodji policijske enote, v katero je razporejen. Odgovor senata se pošlje tudi policijski enoti, generalni policijski upravi pa le, če je pritožba utemeljena. Postopek pred senatom mora biti praviloma končan v 90 dneh od prejema pritožbene zadeve (prej 30 dni).

V kolikor senat odloči, da je pritožba utemeljena, ministrstvo lahko predlaga generalnemu direktorju policije ukrepe za odpravo nepravilnosti, ugotovljenih v zvezi s pritožbenim postopkom, lahko pa mu da tudi pobudo za uvedbo disciplinskega postopka ali drugega ukrepa zoper policista. V zakonu je jasno opredeljena dolžnost policije, da mora v teh primerih poročati ministrstvu o sprejetih in izvedenih ukrepih, in sicer v 30 dneh po končanem pritožbenem postopku.¹⁴

3 Rezultati raziskave

V raziskavi, opravljeni v letu 2013, smo želeli ugotoviti mnenje anonimno anketiranih oseb, ki so v letu 2012 podale oziroma vložile pritožbo zoper delo policista, ki so bile obravnavane bodisi na prvi stopnji (pred vodjo organizacijske enote) ali kasneje na drugi stopnji (pred pritožbenim senatom).

Sklopi vprašanj, na katera so odgovarjale anketirane osebe, se navezujejo na pritožbeni postopek v Sloveniji, ki je bil predpisan v ZPol in Pravilniku o reševanju pritožb.

¹³ 145. člen ZNPPol.

¹⁴ 156. člen ZNPPol.

Zanimalo nas je, kakšno je splošno mnenje pritožnikov o samem pritožbenem postopku, ter konkretnije, kakšno mnenje imajo o nepristranskosti, objektivnosti postopka na prvi in drugi stopnji. Za raziskavo smo uporabili metodo anketiranja z namenom primarne statistične analize mnenja pritožnikov do pritožbenega postopka. Podatke smo zbrali s pomočjo statističnega inštrumenta anonimnega anketnega vprašalnika, ki je bil anketiranim osebam poslan na domač naslov, skupaj z dopisom, v katerem je bil opredeljen namen raziskave. Skupaj je bilo razposlanih preko 300 anketnih vprašalnikov. Vrnjenih je bilo le slabih 20 % vseh vprašalnikov, ki so bili primerno izpolnjeni in so bili vključeni v raziskavo.

Omejitve raziskave izhajajo iz težav zaradi nereprezentativnosti vzorca, premajhnega števila vrnjenih anketnih vprašalnikov, kar je komaj zadostovalo za analizo raziskave, specifičnosti okolja in nezmožnosti posploševanja pridobljenih odgovorov kot popolnoma relevantnih.

Sklepanje oziroma ocenjevanje celotnega pritožbenega postopka na podlagi vzorca, ki ga tvori nizko število vrnjenih vprašalnikov (okoli 20 % vrnjenih vprašalnikov), morda ni povsem reprezentativno.

Merski inštrument je bil anketni vprašalnik z uporabo multivariantnih metod. Pri statistični obdelavi podatkov smo uporabili program SPSS. Za opisno statistiko smo uporabili prikaz rezultatov ankete (povprečja, standardni odkloni, minimum, maksimum, sploščenost ter asimetričnost) ter frekvenčne porazdelitve za prikaz socio-demografskih značilnosti vzorca (ki je dostopna v raziskavi in ne v članku). Raziskava je zajemala področje pritožbenega postopka zoper delo policistov na območju celotne Slovenije.

Iz pridobljenih rezultatov je razvidno, da so anketo v večini izpolnjevali moški, kar tretjina jih je bilo starejših od 56 let in slaba tretjina mlajših do 30 let. Anonimni anketiranci so bili v večini (več kot 50 %) s srednješolsko izobrazbo.

Pritožba se je v več kot polovici primerov nanašala na policijska pooblastila in pristojnosti, v slabi polovici so se osebe pritožile zaradi odnosa policista do preverjene osebe.

Največ anket je bilo izpolnjenih na območju Policijske uprave Ljubljana in Maribor, kjer tudi beležimo največje število pritožb. Manj kot 4 % anket je bilo izpolnjenih na območju Policijske uprave Nova gorica, Murska Sobota in Kranja.

Zanesljivost anketnega vprašalnika smo merili z Crombahovo alfo. Njene vrednosti so nam povedale, v kakšnem odstotku bi anketiranci isti anketni vprašalnik izpolnili enako kot prvič. Vrednost Crombahove alfe se vedno giblje od 0 do 1, pri čemer 1 pomeni popolno zanesljivost, 0 pa pomeni popolno nezanesljivost. Iz rezultata je bilo moč razbrati, da je zanesljivost 26 spremenljivk, pri katerih je anketni vprašalnik meril strinjanje s postavljenimi trditvami, visoko zanesljiva.

V prvem sklopu¹⁵ vprašalnika smo želeli spoznati splošno mnenje anketirancev o pritožbenem postopku. Odgovori so bili na petstopenjski Likertovi lestvici, kjer je bila vrednost 1 opredeljena kot popolno nestrinjanje in vrednost 5 kot popolno strinjanje.

¹⁵ Anketni vprašalnik je bil zasnovan z 32 vprašanji in razdeljen po sklopih v štiri dele. Prvi del vprašanj (od 1 do 7) je splošni del vprašanj, ki se nanaša na vprašanja o nedvoumnosti, zapletenosti in razumljivosti postopka, ter v nadaljevanju o neodvisnosti, nepristranskosti in objektivnosti izvedbe postopka. Drugi del vprašanj (od 8 do 15) se nanaša na pomiritveni postopek pri vođju

V prvem delu smo dobili podatek, da je razumljivost pritožbenega postopka deljena, kar pomeni, da se je ena polovica anketirancev opredelila, da jim je postopek razumljiv ter da ni preveč zapleten, druga polovica pa je mnenja, da je postopek nerazumljiv, vendar ima le slaba četrtnina mnenje, da je preveč zapleten. Rezultat, ki je zaskrbljujoč, je, da ima 80% anketirancev dvome o neodvisnosti, nepristranskosti in objektivnosti pritožbenega postopka, kar bi lahko povezali z dejstvom, da na obeh stopnjah pritožbe sodeluje policija oziroma ministrstvo, pri čemer pritožnik v primeru negativno rešene pritožbe dobi občutek nemoči proti "državi". Ravno tako bi po mnenju anketirancev ministrstvo moralo zagotoviti dovolj informacij o pravici posameznika do pritožbe zoper policista in samem pritožbenem postopku, pri čemer velja omeniti mnenje avtorjev, da bi vsekakor tudi prebivalce morali seznaniti ne samo o njihovih pravicah, ki jih imajo, ampak tudi o njihovih dolžnostih in spoštljivem vedenju, katerega bi morali imeti v postopku s policijo.

V drugem sklopu smo preverjali mnenje anketirancev na prvi stopnji pritožbe – to je pri vodji organizacijske enote. Večina anketirancev (več kot 60 %) meni, da se nesporazumi na prvi stopnji pred vodjem organizacijske enote (komandirjem policijske postaje) ne razreši, ker tudi menijo (slabih 70 %), da vodja enote, pritožbe ni vsestransko preveril in ugotovil dejanskega stanja in na samem pomiritvenem postopku ni korektno predstavil svojih ugotovitev in izvedenih ukrepov. Mnenje o spoštljivem odnosu v postopku do pritožnikov je deljeno. Raziskava daje indic, da je dojemanje spoštljivosti vsekakor povezano z vedenjem pritožnika in dojemljivostjo ter njihovimi pričakovanji.

Pomiritveni postopek poteka na policijski postaji, kjer je zaposlen policist, zoper katerega je bila pritožba podana, vendar bi bilo v prihodnje po mnenju avtorjev glede na pridobljene rezultate v raziskavi smiselno razmisliti, da bi tovrstni postopek potekal na nevtralnem mestu, na primer pisarni v občinski upravi ali krajevni skupnosti.

Tretji sklop je bil namenjen drugi stopnji pritožbe, seji pred senatom. Pozitivno za pomiritveni postopek kot tudi za sejo senata je, da je policist, zoper katerega je bila podana pritožba, tudi sam prisoten na postopku ter se tako sooči z očitki in nestrinjanji pritožnika, prav tako mu je dana možnost, da na očitke poda tudi svoje argumente.

Anketiranci v večini menijo (slabih 55 %), da poročevalec (pooblaščenec ministra, v ZPol imenovan uslužbenec policije) na seji senata ni ustrezno predstavil ugotovitev in dokazov, do katerih je v postopku preverjanja pritožbe prišel, prav tako se v zadostni meri ni opredelil, koliko je bilo ravnanje policista skladno s policijskimi pooblastili, kar meni slabih 80 % anketirancev.

Na objektivnost, strokovnost in nepristranskost po mnenju anketirancev (več kot 50 %), vpliva dejstvo, da je poročevalec na seji senata uslužbenec ministrstva oziroma policije. Slabih 60 % anketirancev meni, da vodenje senata ni bilo korektno izvedeno. Večina tudi meni (več kot 85 %), da odločitev senata ni bila objektivna, pravilna in na podlagi popolno ugotovljenega dejanskega stanja.

organizacijske enote, tretji del (od 16 do 26) se nanaša na pritožbo pred pritožbenim senatom, zadnji četrti del so demografski podatki o anketiranih osebah.

Glede na raziskavo avtorja interpretirata podatke upoštevajoč subjektivnost pri izpolnjevanju ankete, na kar zagotovo vpliva zadovoljstvo oziroma nezadovoljstvo anketiranca z končnim izidom pritožbe.

Na seji senata je prisoten pooblaščenec ministra (zaposlen na SPZP) ter dva predstavnika javnosti (kot zunanja sodelavca), ki sta na seji prisotna kot neodvisna člana senata. V očeh anketiranih oseb prisotnost predstavnikov javnosti ni pripomogla k neodvisni in objektivni odločitvi senata (tako meni 80 % oseb).

Tovrstna raziskava je bila doslej opravljena prvič, z namenom, da se pridobi povratne informacije o zadovoljstvu pritožnikov in njihovo oceno pritožbenega postopka na obeh stopnjah. Raziskava je bila namenoma izvedena v letu 2013 ter le po naključju ravno v času, ko je prihajalo do uveljavitve nove zakonodaje na področju policije. Podobno raziskavo ima ministrstvo namen izvesti v letu 2015, pri čemer bi primerjali rezultate te raziskave (po kateri je pritožbeni postopek opredeljeval ZPol) z rezultati raziskave o zadovoljstvu pritožnikov nad posodobljenim pritožbenim postopkom v skladu z ZNPPol (novosti, opredeljene v prvem delu članka). Primerjava rezultatov bi ministrstvu podala dobro povratno informacijo o razumljivosti in zadovoljstvu pritožbenega postopka, opredeljenega po ZNPPol, in s tem nakazala na morebitne pomanjkljivosti za uporabnika.

Po mnenju avtorjev so pridobljeni rezultati pritožnikov glede zadovoljstva pričakovani, vsekakor pa sovpadajo z negativno oziroma pozitivno rešenim postopkom pritožbe v posameznem primeru. Rezultati nam podajajo tudi ključne informacije o tem, kateremu področju bi veljalo nameniti še več pozornosti, posebno pridobljenim vrnjenim anketam pritožnikov z negativnim rezultatom, pri katerem so bili odgovori v večini zelo izrazito bipolarni.

4 Zaključek

V prispevku so na grobo predstavljene bistvene novosti postopka reševanja pritožb zoper delo policistov, sprejete v letu 2013. Vzporedno s spremembami policijske zakonodaje se je ponudila priložnost modifikacije pritožbenega postopka, ki temelji na podlagi očitkov in dognanj različnih mednarodnih in domačih vladnih ali nevladnih organizacij, ki se tako ali drugače ukvarjajo z varovanjem človekovih pravic in temeljnih svoboščin oseb, ki se znajdejo v policijskih postopkih. Bistveni očitki so se nanašali na pristransko ugotavljanje okoliščin policijskih postopkov in uporabe policijskih pooblastil v pritožbenih postopkih, zato je v prenovi pritožbenega postopka čutiti tendenco zakonodajalca v smislu krepitve vloge Ministrstva za notranje zadeve v odnosu do Policije, s čimer se želi dodatno prispevati k neodvisnosti, nepristranskosti in strokovnosti preverjanja pritožb ter doslednemu zagotavljanju vseh postopkovnih pravic pritožniku in policistu hkrati. Postopek reševanja pritožb se z uveljavljenimi novitetami približuje možnemu modelu t. i. državlanskega nadzora nad policijo, ki je zlasti v anglosaksonskem okolju že dodobra razvit. Še vedno pa pritožbeni postopek ostaja pod okriljem Ministrstva za notranje zadeve, katerega organ v sestavi je policija.

Literatura

Zakon o nalogah in pooblastilih policije (2013). Uradni list RS, (15/13).

Pravilnik o reševanju pritožb zoper delo policistov (2013). Uradni list RS, (54/13).